

ШЛЯХИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИРОБНИЦТВА ПРОДУКЦІЇ РОСЛИННИЦТВА

**АРТЕМЕНКО О.О., к.е.н., доцент,
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА ІМЕНІ ПЕТРА ВАСИЛЕНКА**

Постановка проблеми у загальному вигляді. Протягом останніх часів на ринку продукції рослинництва спостерігається справжній бум виробництва олійних культур. Все більше площ відводиться суб'єктами підприємництва під посіви соняшнику, ріпаку, сої, кукурудзи.

Але не ведеться комплексного вивчення питань ефективності вирощування олійних культур, переробки і використання одержаної з нього продукції. Не визначено перспектив виробництва та переробки насіння олійних культур, відносин між підприємствами, які його вирощують і переробляють.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемами виробництва і переробки олійних культур в Україні займаються такі провідні вчені: М. Абрамик, М. Віршовка, В. Войтов, В. Гайдаш, Г. Гелетуха, А. Гуржій, П. Гайдуцький, Т. Дудар, В. Дубровін, С. Заїка, Г. Калетнік, М. Калінчик, І. Масло, М. Климчук, М. Кобець, Г. Ковальчук, М. Коденська, В. Камінський, В. Марченко, М. Макар, В. Месель-Веселяк, А. Фаїзов, О. Шпичак та ін. В роботах науковців звертається увага на те що майже весь вирощений врожай надходить на продаж за межі держави, а не переробляється в регіоні, урожайність насіння ріпаку а в частини підприємств до 11 ц нижча, ніж у середньому по Україні.

Формулювання цілей статті. Метою нашого дослідження є обґрунтування теоретико-методологічних засад і перспективних напрямів підвищення економічної ефективності виробництва олійних культур в сільськогосподарських підприємствах Харківської області. Отже, пошук шляхів підвищення ефективності виробництва насіння олійних культур з залученням до цього процесу новітніх іноземних і вітчизняних розробок, визначення організаційно-економічних напрямів розвитку галузі в Харківській області визначили завдання нашого дослідження.

Вклад основного матеріалу дослідження. Структурні зміни в формах власності, формування ринкової системи господарювання тісно пов'язана з виникненням самостійної ініціативної господарської діяльності суб'єктів економічних відносин спрямованої на виробництво продукції з метою отримання прибутку. В результаті чого суб'єкти підприємницької діяльності вимушені самі, без підтримки держави організувати свою виробничу та економічну діяльність в ринковому економічному середовищі.

Тому для практики господарювання, для керівників і відповідних спеціалістів (менеджерів) суб'єктів підприємницької чи інших видів діяльності важливим є детальне знання масштабів дії, форм контролю та використання найбільш істотних чинників ефективності на різних рівнях управління діяльністю трудових колективів.

Розглядаючи теоретичні аспекти, зазначимо що економічний ефект відображає систему показників, що характеризують попередні (планові) та фактичні підсумки виробництва. Систему цих показників утворюють величина одержаного прибутку, обсяг чистої, товарної або реалізованої продукції, економія певних видів виробничих ресурсів або загальна економія від зниження собівартості продукції тощо.

Система показників ефективності виробництва, що побудована з урахуванням зазначених принципів, має включати кілька груп: 1) узагальнюючі показники ефективності виробництва (діяльності підприємства); 2) показники ефективності використання праці (персоналу); 3) показники ефективності використання виробничих основних і оборотних фондів; 4) показники ефективності використання фінансових ресурсів (оборотних коштів і капітальних вкладень). Класифікацію чинників підвищення ефективності (продуктивності) виробничо-економічних та інших систем діяльності доцільно здійснювати за трьома ознаками:

- 1) видами витрат і ресурсів (джерелами підвищення);
- 2) напрямками розвитку та вдосконалення виробництва
- 3) місцем реалізації в системі управління виробництвом.

Групування чинників за першою ознакою робить можливим достатньо чітке визначення джерел підвищення ефективності: зростання продуктивності праці та зниження зарплатомісткості продукції (економія затрат живої праці), зниження фондомісткості та матеріаломісткості виробництва (економія затрат уречевленої праці), а також раціональне використання природних ресурсів (економія затрат суспільної праці). Активне використання зазначених шляхів підвищення ефективності діяльності вимагає забезпечення

впровадження комплексу заходів, які за сутністю дають характеристику основним шляхам розвитку й удосконалення виробничої діяльності суб'єктів господарювання.

Визначальними напрямками є:

- 1) швидше впровадження науково-технічного та організаційного прогресу;
- 2) підвищення якості й конкурентоспроможності продукції (послуг);
- 3) усебічний розвиток і вдосконалення зовнішньоекономічної діяльності суб'єктів господарювання [5].

Розширене відтворення у сільському господарстві значною мірою залежить від стану розвитку галузі, яка в повній мірі забезпечує її знаряддям і предметами праці належної якості. Тому останнім часом зростає роль агропромислової інтеграції. При цьому велике значення має і сільське господарство для промисловості, адже 60 % виробленої сільськогосподарської продукції постачається як сировина для промислової переробки галузям легкої і харчової промисловості. В розвинутих країнах цей показник досягає 90 % [6].

Таким чином, у сільському господарстві існує вертикальна та горизонтальна інтеграція. Вертикальна інтеграція передбачає комплексне поєднання сільськогосподарського і промислового виробництва з метою отримання продукції із сировини сільського господарства та видалення більшої економічної вигоди при взаємній матеріальній заінтересованості. При цьому учасники процесу несуть рівноправну відповідальність за кінцевий результат їхньої спільної діяльності. Така інтеграція передбачає виробництво сільськогосподарської сировини, подальше її зберігання, перевезення, переробку і збут готової продукції.

Показником горизонтальної інтеграції виступає кооперування сільськогосподарських товаровиробників. Найбільшого поширення набули кооперативи з організації збуту та промислової переробки сільськогосподарської продукції. Правовою основою для розвитку сільськогосподарських кооперативів у країні стало прийняття Закону України «Про сільськогосподарську кооперацію» (від 10.07.2003 р.) [3], яким регулюються економічні, правові, соціальні та організаційні передумови діяльності. Горизонтальна інтеграція функціонує у виробництві зерна і породжує економічні зв'язки між виробничими підприємствами зерна та елітно-насінневими репродуктивними підприємствами. Крім цього, її можна використати приклад для встановлення організаційних зв'язків між науково-дослідними

установами і сільськогосподарськими підприємствами. Для ефективності подальшого розвитку доцільно впроваджувати в практику сучасні новітні технології, прогресивні досягнення НТП та передовий досвід зарубіжних країн у методиці залучення ефективних методів організації виробничого процесу.

Висновки. Результати комплексного дослідження свідчать що поєднання промислового і сільськогосподарського виробництв забезпечує наявність синергічного ефекту, суть якого полягає в збільшенні економічного додаткового ефекту від інтегрованого виробництва та зменшенні витрат. Під час виробничого процесу значна частка продукції псується на етапі її реалізації, а інтегроване виробництво допомагає мінімізувати ці втрати шляхом своєчасної промислової її переробки без втрати зайвого часу [1].

В умовах динамічного росту вартості пально-мастильних матеріалів такий підхід допоможе скоротити затрати на перевезення товарної продукції до переробних підприємств. Впровадження утилізації побічних відходів аграрного сектору, що було неможливим при відокремленому виробництві без втрат, сприятиме подальшому збільшенню обсягів продукції. Зокрема, це стосується згодовування тваринам нестандартних кормів.

При відокремленому від інтеграції виробництві додатковий ефект отримують саме переробні підприємства, оскільки кінцевий продукт завжди оцінюється вище за виробничу сировину і за рахунок купівельної спроможності споживачів має більшу окупність поточних затрат. Тому якщо поєднати два види виробництв цей додатковий ефект отримають сільськогосподарські товаровиробники.

Література.

1. **Андрійчук В.Г.** Економіка аграрних підприємств: [підручник] / **В.Г. Андрійчук** – [2-ге вид., доп. і перероб.]. – К. : КНЕУ, 2002. – 624 с.
2. **Андрійчук В.Г.** Теоретико-методологічне обґрунтування ефективності виробництва / **В.Г. Андрійчук** // Економіка АПК. – 2015. – № 5. – С. 52-63.
3. **Березюк С.В.** Удосконалення економічних відносин підприємств шляхом кооперування / **С.В. Березюк** // Аграрний вісник Причорномор'я: Біологічні та сільськогосподарські науки. – Одеса : Одеський ДАУ. – 2003. – Вип. 22. – С. 52-57.
4. **Малік М.Й.** Основи аграрного підприємництва / **М.Й. Малік** – К. : ІАЕ УААН, 2001. – 582 с.
5. **Масло І.П.** Еколого-економічне обґрунтування виробництва та використання моторного палива на основі ріпакової олії для виробників

сілськогосподарської продукції / **І.П. Масло, М.І. Вірвока, М.В. Калінчик, П.С. Вишнівський** // Економіка АПК. – 2014. – № 11. – С. 30-33.

6. **Месель-Веселяк В.Я.** Підвищення ефективності сілськогосподарського виробництва / **В.Я. Месель-Веселяк** // Економіка АПК. – 2005. – № 6. – С. 17-26.

7. **Мельник А.Ю.** Економічна теорія на межі тисячоліть: [Навчальний посібник] / **А.Ю. Мельник, П.М. Макаренко, І.Г. Кириленко.** – К. : ІАЕ УААН, 2003. – 748 с.

8. Закон України «Про кооперацію» N 1087-IV від 10 липня 2003 року. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://sevsadovod.com/articles/zakon-ukrainy-o-kooperatsii-1087-iv-ot-10-07-2003g>.

References.

1. **Andriychuk V.G.** (2002). *Ekonomika agrarnih pidpriemstv [Economics of agricultural enterprises]*. (2d ed.). Kyiv: KNEU, p. 624 [in Ukrainian].

2. **Andriychuk V.G.** (2015). Teoretiko-metodologichne obgruntuvannya efektyvnosti virobnitstva [Theoretical and methodological substantiation of the efficiency of production]. *Ekonomika APK – Economy AIC*, No 5, pp. 52-63 [in Ukrainian].

3. **Berezyuk S.V.** (2003). Udoskonalennya ekonomichnih vidnosin pidpriemstv shlyahom kooperuvannya [Improvement of economic relations of enterprises through cooperation]. *Agrarniy visnik Pribornomor'ya: Biologichni ta silskogospodarski nauki – Agrarian Bulletin of the black sea: Biological and agricultural Sciences*, Issue. 22, pp. 52-57 [in Ukrainian].

4. **Malik M.Y.** (2001). *Osnovi agrarnogo pidpriemnitstva [Fundamentals of agricultural entrepreneurship]*. Kyiv: IAE UAAAN, p. 582 [in Ukrainian].

5. **Maslo I.P., Virovka M.I., Kalinchik M.V., and Vishnivskiy P.S.** (2014). Ekologo-ekonomichne obgruntuvannya virobnitstva ta vikoristannya motornogo paliva na osnovi ripakovoyi oliyi dlya virobnykiv silskogospodarskoyi produktsiyi [Ecological and economic assessment of the production and use of motor fuel on basis of rapeseed oil for agricultural producers]. *Ekonomika APK – Economy AIC*, No 11, pp. 30-33 [in Ukrainian].

6. **Mesel-Veselyak V.Ya.** (2005). Pidvishchennya efektyvnosti silskogospodarskogo virobnitstva [Improving the efficiency of agricultural production]. *Ekonomika APK – Economy AIC*, No 6, pp. 17-26 [in Ukrainian].

7. **Melnik L.Yu., Makarenko P.M., and Kirilenko I.G.** (2003). *Ekonomichna teoriya na mezhi tysyacholit [Economic theory at the turn of the Millennium]*. Kyiv: IAE UAAAN, p. 748 [in Ukrainian].

8. Закон України «Про кооперацію» N 1087-IV від 10 липня 2003 року [The law of Ukraine «On cooperation» N 1087-IV of 10 July 2003]. (2003, 10 July). *sevsadovod.com* Retrieved from: <http://sevsadovod.com/articles/zakon-ukrainy-o-kooperatsii-1087-iv-ot-10-07-2003g> [in Ukrainian].

Анотація.

Артеменко О.О. Шляхи підвищення ефективності виробництва продукції рослинництва.

У статті розглянуті основні шляхи підвищення ефективності виробництва продукції рослинництва суб'єктами підприємницької діяльності. Проведено дослідження визначальних напрямків удосконалення виробничої діяльності суб'єктів господарювання. Зазначено, що особливий вплив на ріст економічної ефективності виробництва продукції рослинництва має агропромислова інтеграція.

Ключові слова: ефективність, ринок, олійні культури, сільське господарство.

Аннотация.

Артеменко А.А. Пути повышения эффективности производства продукции растениеводства.

В статье рассмотрены основные пути повышения эффективности производства продукции растениеводства субъектами предпринимательской деятельности. Проведено исследование определяющих направлений усовершенствования производственной деятельности субъектов хозяйствования. Отмечено что особое влияние на рост экономической эффективности производства продукции растениеводства имеет агропромышленная интеграция.

Ключевые слова: эффективность, рынок, масличные культуры, сельское хозяйство.

Abstract.

Artemenko O.O. Ways of increasing the efficiency of crop production.

The article describes the main ways of increase of efficiency of crop production by business entities. A study of the determinants of directions of improvement of production activity of economic entities. Noted that special influence on the increase of economic efficiency of crop production is agro-industrial integration.

Key words: efficiency, markets, oil crops, agriculture.

УДК 339.564:338.439

ОСОБЛИВОСТІ ЕКСПОРТУ ЗЕРНА ЯЧМЕНЮ В УКРАЇНІ

БАБАН Т.О., СТ. ВИКЛАДАЧ,

**ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА ІМЕНІ ПЕТРА ВАСИЛЕНКА**

Постановка проблеми у загальному вигляді. Сучасні умови здійснення господарської діяльності, а саме тип ринкової структури, інституційне забезпечення, економічна політика в Україні в більшій мірі спрямовані на забезпечення експортного потенціалу великих та корпоративізованих сільськогосподарських підприємств. При цьому